

pontosabb adatot jegyez föl. A Dávid bukására történt hívek üldözését („az ember Jézus imádásának új dogmája miatt“) sajnálkozva, sőt gúnyosan „O tempora!“ felkiáltással említi. Fájdalmas részvétellel emlékezik meg Dávid Ferencz nagy tehetségű fiának kimultáról is, ki 1582 márcz. 27. vagy 28-dik napján d. e. 9 és 10 óra között halt el a benne bízó jóknak nagy gyászára, sőt rémült megdöbbenésére.

Több más fontos, de részben ismert adaton kívül, megbecsülhetetlenek a Bogáthi családjáról szóló, itt alább bemutatott följegyzések is. Ime kellő világításban áll ma előttünk az a költő, kinek szellemi alakját eleddig csak körvonalalaiban sem ismerhettük eléggé; életének földértésén pedig egy félszázad óta mindhiában fáradoztak. Most megtudjuk saját magától honát, születését, származását, élte legfontosabb éveiben való lakhelyeit; megismerjük barátjait, rokonságait, nejét és gyermekeit. S látni fogjuk a renaissance ez elkésett hatalmas alakjánál, mint nyilatkozik meg a görög, latin és héber klasszikus ó-kor iránti rajongó lelkesedés még ifjúkori szerelmi viszonyának szövésében és utóbb gyermekeinek elnevezésében is. Valóban köszönetet érdemel Kelemen Lajos buzgó hitfelünk, kinek figyelmét legelőbb felköltötték e becses följegyzések s nem kisebb köszönetet és elismerést érdemel a derék történetbúvár is, kinek fáradhatatlan és szerencsés kutatásai már eddig is számos érdekes adattal gazdagították egyháztörténetünket. Ime itt szóljon ő maga legújabb fölfedezéséről!

I.

Bogáthi Fazekas Miklós naptári följegyzései.

Kelemen Lajos tanárjelölt urnak köszönhetem, hogy Bogáthi Fazekas Miklós, XVI. századbéli kiváló egyházi és világi énekköltő és jeles egyházi író életéről olyan adatokhoz jutottam, a melyek a nevezettnek meglehetősen ismeretlen életviszonyait több oldalról megvilágítják és azonfelül még azért is igen becsesek, mert magától Bogáthitól származnak. Kelemen úr szíves volt felhívni figyelmemet egy, az Erdélyi Múzeum-Egylet könyvtárában levő s 1551-ben Wittenbergben kiadott Eber-féle „Calendarium historicum“-ra, mely 1553-ban Joannes Literatus kolozsmonostori nótáriusé volt és a melyben Kolozsvár reformálására és Dávid Ferencz halálára vonatkozó érdekes feljegyzések is találhatók.

A naptár átvizsgálása után arról győződtem meg, hogy az egykor

Bogáthi tulajdonát is képezte és a legtöbb bejegyzés épen ő tőle származik. János deák, a monostori nótárius, alig irt bele valami emlékezetre méltó dolgot. Ellenben feljegyezte a naptár minden egyes lapjára az illető naptári szent nevét, a mire neki, hivatalánál fogva, nagy szüksége volt és a melyeket abban a protestáns naptárban nem is találhatott.

Bogáthi Miklós bejegyzései kétfélék. A nagyobb rész olvasmányaikból tett jegyzet. Itt láthatni idézeteket a classikus írókból, főleg Plutarchusból, újabb latin költőkből, egyházi atyákból és modern theologusokból, egyházi és profán történetekből stb. Ezek a jegyzetek csakis mint Bogáthi olvasmányainak emlékezte, birnak értékkel. Hanem annál becsesebbek azok az adatok, melyek saját családi életének és kora egyes nevezetesebb eseményeinek a megörökítései. Kevés ugyan ezeknek a száma ; a bejegyzések sem valami részletek : de van bennök több oly adat, mely eddigi tudásunkat értékes anyaggal gazdagítja. Bogáthi jegyzeteiből csakis az utóbbiakat jegyeztem ki ; de ezeket megtoldottam még négy oly bejegyzéssel, melynek némi jelentőséget tulajdonítok. János deák jegyzeteiből is felvettem négyet, mint értékesebbet s ezt „János deák“ hozzáadásával jelöltem meg.

Az Eber-féle naptárba az események a napi datum szerint jegyeztetvén be, a chronologiai rendet külön kellett összeállítani, hogy az anyag áttekinthetőbb legyen. Az alábbi chronologiai rend tehát tőlem származik. A hol Bogáthi az évet nem tette ki, a valószinű évszámot zárjelbe tettem. Minthogy az események napja mindig megállapítható s így a bejegyzést az illető napon könnyű megtalálni, azért mellőzöm a könyv lapszámának a jelzését.

*

Márczius 7. Moses moritur 7. Adar mensis. Ex cabala hebraica Munst. in capite 3. Jehosuah.

1445. novemb. 28. Marinus Barletius Scodransis de hoc Ischanderbego libro, ni fallor, 13. scripsit. Eum vidi apud A. Macerium. (Nb. Itt a nyomtatott szöveg Skanderbég trónfoglalásáról szól.)

1488. január 5. Eoban Hessus natus 1488. hora post meridiem 17, idest mane hora 5. diei dominici Epiphaniarum. Vide Camerarium.

(1541.) október 5. Eoban Hessus moritur. Camerarius. Natus annos 53, menses 8, dies 27. Idem annus fatalis fuit multis viris doctis et eruditis recedentibus(?)

1548. deczemb. 4. Natalis Nicolaj Figulj Bogathÿ Anno domini M. D. XL. VIII.

1551. deczember. 17. Reverendissimus Georgius Episcopus Waradiensis thesaurarius regni Hungariae et Trans., Locumtenens Reginalis Maiestatis ac iudex generalis etc. interfectus est dolo per hispanos Regis Ferdinandi, in fortalio in Alwÿntz Transsil-

vaniae, per eiaculationem trium pixidum, hora fere 7. antelucana 1551. — János deák.

1556. márczius 4. Cometa visa est versus septemtrionem inter orrientem, anno domini 1556. cuius cauda extendebat se versus meridiem; duravit diebus. . . Eo die Petrus Petrowýth nomine Stephanis (!) filý Joannis Regis oppugnabat Albam Juliam in Transsylvania. — János deák.

1556. márczius 15. Monachi de utroque claustro Coloswariensi expulsi sunt 1556. — János deák.

1556. márczius 16. Imagines sanctorum et omnia sculptitia ex utroque claustro Coloswariensi eiecetae et combustae sunt 1556. — János deák.

1567. decemb. 9. Octavius Pantagothus Pacatus Brixienis frater moritur 1567. Oniponte Panuin (?) epistolam ad J. Metell. sequen (?) Juriss (?) Varro in litteris quadriennio stupore corporis adversa valetudine laborans patientissime ultra Lxx. annum vitae.

1575. január 14. Euphrosyna generosa matrona Chr. Hagmasi coniunx decedit Vetzy 1575.

1575. julius 10. Circa meridiem caeditur misere Caspar Bekes ad campos Sz.-Pal a meridionali Marysij fluminis parte prima Sabati anno 1575.

1575. novemb. 10. Thorda exusta anno 1575.

1576. novemb. 2. Barptolomeus Forgosi (?) pastor ccelesiae superioris Thordae moritur 10. nocturna 1576.

(1577.) márcz. 20. Tumulatur Magnificus Christophorus Hagmasius de Beregszo Albae, mortuus ante 15. die.

(1577.) august. 4. Ἐπανάων οὐν στεφάνω τόμῳ (?) περὶ τοῦ γάμου τῆς γε Καθαρίνης.

(1577.) auguszt. 7. Καθαρίνη ἡ βαγοέασα.

1577. auguszt. 8. Μετάγε τῆς παρθένου, καὶ τῆς δεοποινης, καὶ ἀδελφός ἐλάλουν καὶ ἐμὴ Καθαρίνη ἐγένετο ἄγια. Et iam mea fuit (egy szó olvashatatlan.) 77.

(1577.) auguszt. 12. Προάβλια τὰ ἡμῶν τοῦτ' ἐστὶ ἕγε ἐμοῦ καὶ τῆς παρθένου τῆς ἐμῆς, τῆς Καθαρίνης χειραψία ὡς ἔπος εἰπεῖν.

1577. októb. 26. Inauguratione solemnī conductus sum meae Catharinae 77.

1577. novemb. 12. Cometes visus ad meridiem. 1577.

(1577.) deczemb. 9.

Hac Catharina die Figulo vatoissa fit uxor
Nicoleo: o Charitum sit locus ille torus.

1578. január 23. M. Kupa Thordensis moritur. 78. Eodem die tumulatur vidua honesta Matthaei Hinc (?) 78. Thordae.

1578. augusztus 18. Martinus Dezmas, praeclarae spei adolescens, an potius puer, Bogathius, frater meus moritur dysenteria.

(1578.) novemb. 16. Edidit haec CASTAM, sole inclinante secunda prandium post hora, primam nostri pignus amoris, die quem vocant Solis.

1579. január 15. Zudarne moritur Thordae 1579. nata 96 annos, relicta pronepotum proneptiumque sobole numerosa.

1579. február 4. Martha Csipkes moritur 1579. Thordae.

1579. jun. 2. Franciscus Davidis damnatur Albae Juliae Transsilvaniae. 1579.

1579. októb. 14. Magnificus Ladislaus Czaky moritur Claudiopoli 1579. Deductum eiusdem funus est Claudiopoli Almasium.

1579. novemb. 7. Franciscus Davidis theologus incomparabilis moritur in carcere Devensi, ob adorationem Jesu Christi hominis dogma novum; sepultus iuxta Martini aediculam, sub signo Lysimachi Leone, Deo sic procurante, anno 1579.

1580. január 9. Ad tumulum synodus tota est comitata JOANNEM ANGALOSI nono Januarii obeunte die 1580 Claudiopoli hydrope mortuum.

1580. jun. 2. (Lásd 1579. jun. 2. folytatálagosan következnek :) Eiusdem confessionis fratres 1580. eodem die, hora 9. antemeridiana excommunicati, dieti Antichristi; O tempora, in Thordana Synodo superintendente D. A. H.

1580. julius 25. LAMACHUS mascula proles, altera in ordine, editur a Catharina mea, 10. hora nocturna, horologio mox sonante, coelo sereno, trino, quem vocant Veneris radio vel aspectu. Luna postridie opposito Soli in capite Draconis, Claudiopoli Anno DLXXX. (Az évszám és e két szó: „die Lunae“ ugyanazon kéztől, de más tintával.)

1580. novemb. 23. Egregius Dominus Gabriel Witez de Bikal moritur anno 1580.

1581 február 15. Elisabetha Botskana moritur inter 5. et 6. matutinam Albae Juliae, uxor Christophori Batorj Vaivodae etc. anno 1581.

1581. május 5. Sigismundus Christophori filius Bathory de Somlio quatriidiana deliberatione coetus magnatum procerumque regni Transsilvaniae eligitur Vayda Transsilvaniae etc. anno 81. Claudiopoli.

1581. május 25. Christophorus Batorius de Somlio vayvoda Transsilvaniae et Comes Siculorum moritur 1581 hora 7.

1582. jan. 31. Tertia proles nostra ASPASIA nata octava luna seu Tetragono Februarii die Mercurii, ante auroram, coelo ante nubilo, tum vero mire sereno stellatoque anno 1582. Gerendi.

1582. márcz. 27. David Francisci filius Davidis, N. Hertelius inter 9. et 10. antemeridianam moritur 82.

1582. márcz. 28. David Hertelius, Francisci Davidis filius, iuvenis natus 22 annos, moritur inter 9. et 10. horam antemeridianam in patria Claudiopolj, cum conterritu et moerore multorum bonorum, quorum ille spem deseruit. 1582.

1582. márcz. 31. Michael Kornis vir autoritate praecipua apud Scythulos moritur St. Georgii 1582.

1582 april 18. Nicolaus Staraius moritur tertia nocturna 1582. Thordae.

1584 jan. 4. Quarta soboles maseula nascitur nobis inter 5. et 6. matutinam, propior quintae horae huius diei sabbati nubilosi, gelidi et modice ningentis. Da pater huic vitam; curam addam propius ipse, ut potero, charis sit tibi et ille aliis ὡς ἕδε πασιφιλος καὶ τιμιος ᾔν. Anno 1584 Thordae, domi avitae paternaeque, nova luna. Vide 27. August.

1584. auguszt. 27. Pasiphilus noster festivissimus et eo charissimus inter 1. et 2. horam pomeridianam, suo mense octavo, moritur placidissime tolerato 8 dierum morbo 1584. Prima domus meae labes et funus. Sit nomen Domini benedictum in omnibus. — Condidit in campo, petro ei infacto, extra oppidum Thordae, versus Chrysam fluvium, sub vinea avita Bardociorum cognatorum, centum pedibus infra vineae ianuam directo gradu. Dies erat quinta Sabbati, cuius octava aegrotare coeperat.

1585. julius 13. Secundus Pasiphilus Pelides, quinta soboles nostra, nascitur feliciter, quod Deo gratias agimus; nubilo coelo et pluvioso, circiter 8. hora matutina, ut coniciere rari licuit, Sampauli ad Homorodum Seythulorum anno 1585. luna deficiente ac quarto post die nova futura, die quem vocant Martis.

1586. szept. 9. Sexta proles nostra, Pentesilea, nascitur anno 1586. decima prope hora antemeridiana, die Veneris, quam ego Ruhaman ex Osee 5, 1. (Mostani beosztás szerint Hos. 2, 3.)¹ mater vero Annam vocabat.

1587. deczemb. 29. Ipso meridie anni 1587 coelo humido adeoque ningente, quum prius totis mensibus atra foret hyems, nascitur soboles septima mihi, luna undecima january ex vetere Calendario, at ex novo anni 88 octava circumcisionis, die Veneris, Sampauli Seythulorum Sedis Udvarhely, ubi tertia iam soboles; — mox sereno et vento frigido humidisque cogente nubes, Paltiel.

1588. julius 11. Catharina Tsipkes mea charissima uxor moritur anno 1588, nona fere vespertina, die quem vocant Jovis incipiente et Mercurio delapso.

1591. april 7. IIX. Soboles, prima autem ex altera coniuge nata die dominica, quae erat 14 Nissan mensis, pomeridie circiter 2. aut 3. hora, qua et prima iuxta Calendarium Gregorianum anno 1591. Sampauli. (Az aláhuzás Bogáthitól való.)

Pokoly József.

II.

Fölvilágosító észrevételek Bogáthi családi érdekü föl- jegyzéseihez.

Bogáthi 1548. decz. 4-én Tordán született, a Bogáthi Fazakas (Figulus) családból.

1575 első felében a dézsi iskolánál van mint mester alkalmazva. Itt jegyzi föl Hagymási Kristófné halálát és Békés Gáspár

¹ Az 1872. és 1873. évbéli Károli-kiadás szerint: Hós. 1. 6, 8.